

pervivències soltes en el parlar de la poesia popular tradicional: «Déu vos guard, Verge Maria, / Vós i la vostra *companya* / ---», d'una oració popular recollida per la poetessa Simona Pons de Gay, a Illa de Tet (comun. amablement, 1939); «En Cautiró / que n'anava per *companya* / amb En Milaja de montanya», MilàF (Romlo., 198).⁸

Mentrestant, i ja des dels orígens, presenta tendència a concretar-se a la idea de 'la gent d'algú', que és com dir 'la seva família': «La sciència --- econòmica ---¹⁰ ensey<n>a con deu hom governar les *copay<n>es*, per què pertayn als pares de les *compay<n>es*», *VidesR*, 253r1 (trad. «docet *familiam* bene componere et pertinere ad *patresfamilias*», p. 796). Fins avui sobreviu el mot en un sentit íntimament derivat d'aquest, si bé¹⁵ en una concreció semblant a l'experimentada pel mot *família* en el llenguatge popular-familiar, més o menys general, quan se li ha fet pendre l'acc. de 'les criatures d'algú' («quan aquest matrimoni tingui *família*...», «la mare, pobreta, tota sola ha de guanyar-se la vida²⁰ per a la *família*...», «tenen tres *familietes* ja, i encara n'esperen una...»); així en el Priorat: «*companya*, s. f., ---, colectiva --- les criatures ---», DBru (*Misc. Folk.* d'Aràbia, p. 155); la *kompáya* «la quitxalla, la mainada», Torre de l'Espanyol, Gratallops (1936);²⁵ també en Lab. 1839, i ja Belv. (com a ant. en aquest).

Possiblement fou l'existència del valor personal ('gent, tropa etc.') la que aviat va afavorir fortament la formació d'un concurrent, renovat amb l'addició del sufix romànic d'abstracte: *companyia*. Així el trobem ja en Llull, on de vegades, dins un mateix passatge el veiem vacillar, entre l'abstracte *companya* i el més modern abstracte *companyia*, o admetre'ls conjuntament; distingint-los pel significat, que en el cas de *companyia* resta el merament abstracte: «L'artiaca respòs al bisbe --- que desonor seria d'ell --- i de la seu, si ell no tenia gran *companya* en son alberc, per ço que fos mills *acompanyat* i que-n fos pus honrat, la qual *companya* no puria tenir ab lo terç de la renda, tan solament; respòs lo bisbe que ---» (continuació³⁰ supra), *Blanq.* (II, 76.10, 76.12); «sa muller e d'altra *companya* venia en sa *companyia*» (II, 93.3); «Déus és sperança, *companya* e confort de mon coratge», *Merav.* (Ag. I, 6).

Ja pertanyia al lèxic de les *VidesR*: «La honor ---⁴⁵ de vostre fill yo tinc per mia --- e és deguda cosa --- que los hòmens de honor --- deven principiar les armes ---; per què, yo vull portar en ma *companya* e tenir-lo en compte e stima de fill»; «volia que los dos hi anassen sens altra *companyia*»; «per ço que, si-m³⁰ vehia algu de ma *companya*, pogués mostrar ---», Jo. Martorell (Ag. I, 62.8f.; II, 45; I, 169). En conseqüència, estant amb caràcter d'abstracte pur, hem de llegir, en la *Questa* de Reixac: «Galeàs --- muntà en son caval --- e Hivaías --- muntà en son caval, e dix que él li farà *compayn>ya*» (24.10), com sigui que en la grafia d'aquest ms. és normal usar la *y* com a forma abreujada del dígraf *ny* o *yn*, i en certs casos els dos abreujaments s'hi superposen i *y* val per *ni* (en altres passatges, p. ex., escriu *taya* per *tanyia*).⁴⁰

També el trobem molt sovint en Eiximenis, i aquí de vegades en plural, tal com també es practica en la llengua moderna (*anar en bones*, o *en dolentes*, *companyies*), com ho veiem en alguns dels passatges que van sortir (ara que ja no tinc temps d'ocupar-me'n), com a nou descabdellament de la meua teoria de la vasta extensió dels fets de prosificació, en la prosa del gran polígraf (que semblaria posar porugament en eufèmic dubte i hipercrítica actitud el Prof. Curt Witlin, en la seva meritòria introducció a la nostra edició del *Llibre de les Dones*, p. XXI): «No-t plàcia stament / qui-t faça viure ociosament: / <que> males *companyies* / e pegues fantasies, / e grans barateries, / e obrar vilanies, / e dir moltes falsies, / faran que res no sies, / o que, ab dolentics, / fenesques los teus dies! / ---», *Terç*, cap. 339; «per experiència vem, e és proverbi antic, / que cascú és aytal com són [les] s[u]es *companyies* / ---», *Terç*, cap. 129. Cito textualment segons els mss. despulats per Balari, sense fer-hi altre retoc que els tres insignificants que indico amb [] i < >.

Companyia ha sobreviscut amplament i vigorosa al seu antic èmul *companya*; i a penes ens caldrà documentar-ho, essent mot de tan comuna vitalitat en tots els temps i en tots els àmbits de la llengua. Recordem especialment les aplicacions mercantils i industrials, que ja es podrien datar segurament a l'Edat Mitjana, però que en tot cas figuren ja en OPou: «FRASES DE NEGOCIS Y COMPANYIES, CRÈDITS Y CAMBIS: *companyia*: societas; fer *companyia*: societatem inire; acabar la *companyia*: finire societatem» (*ThPu.*, 123).

Com a terme tècnic de la pesca lacustre, extracto dels reglaments dels pescadors del Palmar (1962): «queda sin aprovecharse la pesca del llobarro; suponiendo que no se pescara a la *companyia*, y no se calaran mornells clars en las besteses ---», «els tirs de trasmall pescaran igual que la *companyia* ---». Es tracta d'una petita esquadra de 10 o 15 barques que pesquen juntes, desplegadas en forma de mitja lluna. *Pescar en companyia* s'oposa a *bolejar*: «el tir de trasmall se pot usar lo mateix en *companyia* que en *bolejar*, però amb malles de 22 mm. en *companyia*, i de 25 mm. en *bolejar*», «les que van en *companyia*, quan veuen peix al mig, tanquen la mitja lluna».

A Menorca, o part de l'illa, entenc que *companyia* designa una mena de veïnats o cast. *caserio* (em dol que no em vagui de demanar-ne aclariment a Mascaró, que no el defineix però l'empra repetidament com a genèric amb noms del terme de Sant Lluís, en el seu nomenclator menorquí, de c. 1960, s. v. *Blanc*, *Son Blanc*, *Biniñadet*, *Consell* etc.). Crec que és el que el meu informador (1964) cregué haver de substituir (perquè l'entengués) usant amb aqueixos noms, el terme de *kaserio* (que el bon home, amb ridícula pronunciació, s'esforçava a pronunciar castellanament).

Notem que en aquest punt, Menorca s'ha mantingut més intransigentment catalana que la Illa Major, on tan lamentablement s'ha obert pas l'ús acastellanat de *companyero*, contagiadament lamentablement, com tants castellanismes exclusius de Mallorca i xocants en el⁶⁰